

tako velika; udarna sila je tedaj $9\times$ kratno ali kvadrat od 3. Iz tega sledi: Udarčna sila gibajoče se vode raste v kvadratnem razmerju gibanja hitrosti; ona je toraj pri $2\times$ kratni hitrosti $4\times$, pri $3\times$ kratni $9\times$ tako velika, kakor pri naravni hitrosti.

Iz tega tedaj lahko spoznamo, da narastle gorske vode velike in težke kamene naprej in drugega proti drugemu dervé; da majhni gorski potoci, čigar struge so zelo nagnjene, lahko več kolesa in celo mline gonijo. Zagoni morskih valov, pokončujejo toliko bolj obrežje, kolikor hitreje se zaganjajo. Veliko kamenje ne pride tako lahko v sredino rek, še težji pa v doljno globino. Sploh ima pri enakih silah mala tvarina več hitrost, kakor pa več. — Natančna preiskovanja so pokazala, da, ako je tvarina v primeri kakor 2: 1, se nareja hitrost potem ravno narobe, kakor 1: 2 nareja. Pri enakih silah je hitrost nasprotno od tvarine. Iz tega sledi: da jednaka množina smodnika, ktera žene puškino oblo z veliko hitrostjo naprej, topovo postavlja v manjše gibanje. Pri izstreljenji topa raznesla smodnikova tvarina žene topovo oblo hitreje naprej, kot top nazaj. Tudi pri puški leti obla hitreje naprej, kakor puška nazaj udari.

Vprašanja: *Po čem se ravna velikost gibajoče se sile in udara? — V kakem razmerju so gibajoče se sile in velikost udarca pri jednaki tvarini in jednaki hitrosti? — V kakem pri nejednakih tvarinah in jednaki hitrosti? — V kakem pri nejednaki tvarini in nejednaki hitrosti? — Kakošna je hitrost pri enakih silah ali močeh? —* (Dalje prih.)

Dopisi in novice.

— **Iz Železnikov**, 23. marcija. Od 1. 1855., tedaj 25. leto, ukvarjam se že sè šolskim podukom, pa dozdej mi še nobenkrat niso šolarji uzrokovali tega, kot letos. Napravili so kar hipoma v sredi posta sebi in meni — nepričakovane počitnice. Un petek (14. t. m.) zapazil sem, da manjka kar naenkrat več otrok v šoli. Na vprašanje, kje da so, odgovorilo se mi je: »Bolni so; ošpice imajo!« Naslednji dan je bila šola še dokaj bolj »jasna«. V nedeljo (16. t. m.) pak me pokliče gosp. župan, ter pravi: »Ravno je bil gosp. zdravnik tu, in mi je naznanil, da je nad 50 otrok na ošpicah bolnih. Da bolezen tedaj, ki je zelo nalezljiva, ne bo posegala še dalje, je neobhodno potrebno, da šolski uk tako dolgo prestane, da se zdravstvene razmere zboljšajo. Uk naj toraj preneha!« In tako imamo od 17. t. m. šolo zaperto. Otrok je bolnih od 50—60; v nekaterih hišah po 2, 3; v eni hiši v Zgor. Železnikih je ležalo uni teden celo 10 bolničkov. Bolezen nastopi s pričetka prav zelo hudó, tako da otroci celo bledéjo. Sila sicer kmal odjenja; vendar pa morajo otroci dalj časa ostati v topli sobi, ker jim je vsako prehlajenje zelo nevarno. Upal sem, da nam smert ne bo otrok ugrabila; pa goljufalo me je. Sinoč smo pokopali malo učenčico I. razreda; danes leži že zopet druga (iz II. razreda) na mertvaškem odru. Da stariši z žalnim srcem vidijo mreti otroke, o katerih so

upali, da jih bodo že kmal mogli rabiti za kak mal posel, je naravska stvar. Kdor pa je tako srečen, da nedolžen zapusti svet, zlasti naše žalostne čase, ko skor do malega vse drug drugemu greni življenje in si nasprotuje, naj takim srečnim nihče ne zavida nebes, marveč naj reče: Blagor jim! — Naj dodam tudi še to, da bi bil zadnji petek kmal tudi zopet en fantek vtonil. Majhno je bil še živ, ko so ga zvlekli iz vode. Nesreča res nikoli ne praznuje. — Pozdravljeni!

Jos. Levičnik.

— **Iz Vojnika.** Celjsko učiteljsko društvo je imelo dné 6. marcija t. l. svojo tretjo mesečno zborovanje. Navzočih je bilo 25 udov. Gosp. predsednik omeni vabila ptujskega učiteljskega društva, k svečanosti njegovega 10letnega obstojenja. Ker se te svečanosti nihče ne more udeležiti, izreče se omenjenemu društvu po telegrafičnem potu srčen, kolegialen pozdrav. Dalje se je vprašalo, kako bode naše društvo prvi decenij obstojenja novih šolskih postav praznovalo. V zadnji (feb.) seji predložil je gosp. Weiss, — kar je pa v mojem poročilu po naključju izostalo, — da naj društvo spodobno obhaja prvo 10letnico obstanka novih šolskih postav. Ker se pa tedaj nij moglo priti k sklepu, odala se je vsa ta reč društvu vodenju, da v prihodnji (marc.) seji o tem poroča. Društveni predsednik poroča toraj danes, da naj bi se napravil slovesen izlet v bližnji Laški trg. Zbor se v vsem drugem z gosp. poročavalcem vjema, le kraj (Laški trg) zdi se mu iz raznih uzrokov za takov izlet neprimeren. Zato stavi gosp. Miklavec proti-predlog, da naj se izlet v bližnji, prijazni Vojnik napravi. Pri glasovanju se ta predlog z veliko večino glasov sprejme. — Izlet se bode napravil meseca maja in ako mogoče 14. Sl. okrajni šolski svet se bode toraj poprosil, da naj šolski dan 14. maja preloži na četrtek 15. maja. Za priprave in uredbo vsega za izlet potrebnega, izvoli se odsek peterih udov (g. g. Bobisut, Weiss, Rupnik, Brezovnik in Petriček) in ima pri prihodnjem zboru o tem poročati. Na dnevnem redu je obravnava zgodovinske slike »Stari Slovani«. Referent gosp. Brezovnik omeni v uvodu, da, če je vže potrebno, da se po pregovoru »Nosce te ipsum« (spoznavaj samega sebe) vsak, kolikor mogoče natančno pozna sebe, je tudi jako potrebno, da se vsak kolikor mogoče seznaní z zgodovino svojega naroda, kajti le, ako to poznamo, razširila se bo med nami bratovska ljubezen, sloga in vzajemnost, koja nam je tolikanj potrebna. Pa tudi štajerski normalni učni načrti velevalo na strani 127., da ima ljudska šola med drugim tudi ta nalog »die Schüler mit Begeisterung für die Nation heranzubilden«. Te dve ideji, pravi gosp. ref., vodili ste ga tudi pri izdelovanju njegove slike, koja nam hoče sedaj predstavljati.

Celo sliko nam je gosp. ref. prednašal v oddelkih, iz kojih se je sledeča, sproti na tablo pisana dispozicija razvila: 1) Njih prihod v naše kraje; 2) njih prejšnja domovina; 3) njih plemeni; 4) njih jezik; 5) njih lastnosti; 6) njih prebivališče; 7) njih družinsko življenje; (zadruga, staresina, župan); 8) njih obleka; 9) njih delo; 10) njih pijača; 11) njih národni zbor; njih vojska (bran); 12) njih otroci; 13) njih zabava; 14) njih značaj (dobro in slabo lastnosti); 15) njih vera (bogovi) [Beli bog, Črni bog], Svantovid (kres) Radegost, Kurent (pustni večeri), Morana (mora, morska noga), Veles, (hostni mož, povodni mož), Vile, Baba, (babo žagati); 16) njih sovražniki; 17) njih število.

Že iz tega osnutka se razvidi, kako obširna, in vse strani javnega in družbinskega življenja naših slovanskih prededov obsejajoča je bila ta slika. Vedel je gosp. ref. obelodaniti nam povsod zanimive strani tako, da smo do konca z največjo pazljivostjo sledili njegovim razpravam, da-si je bilo razlaganje

slike dolgo (za dve uri) namenjeno. Veselilo nas je tudi, kako je gosp. ref. nam pokazal pot, da otroci vse staroslovanske navade in šege sami najdejo. Tudi morala, koja si učenci s pomočjo učiteljevo na konci obravnavane slike izpeljajo, se nam je jako dopala. Res mnogo, mnogo koristnih naukov se da iz življenja starih Slovanov izcerpiti. Omenim tukaj le njih veliko ljubezen do milega maternega jezika in domovine in pa njih priprostost in treznost. Pa tudi slabih navad, kakor so nesloga, sebičnost, nesnažnost i. dr., katerih se nam je skerbno izogibati, nij gosp. ref. pozabil. Vse to da se, kakor nam je bilo pokazano, lahko v mnogoverstne naloge in spisje porabiti.

In resnico je govoril gosp. predsednik ko je, zahvalivši se gosp. Brezovniku za njegovo marljivost, izrekel, da, ko bi se vsi slov. učitelji tako marljivo pripravljali in po takem načinu zgodovino prednašali, bi bili mi veliko dalje in na boljšem, kot smo pa v resnici.

Mi pristavljamo le še željo, da bi gosp. Brezovnik še večkrat kaj enacega prednašal. H koncu moram še omeniti, da je tudi to naredilo jako ugoden utis na poslušalce, da se je cela slika predstavljala v čistem slovniškem jeziku, koji edini nár. učitelju pristojá, ne pa, kakor se sicer mora tako gosto slišati — v krajnem dialektu.

Ivane Petriček.

— **Iz seje dež. odbora 21. februarija.** — Na dopis dež. sl. sveta se priterdi, da se sedanjí Čatežki učitelj Janez Terselič definitivno namesti za učitelja pri Beli cerkvi. — 28. februarija. Občini Kranjski se naznani, da po dopisu c. kr. dež. predsedstva ministerstvo prošnje deželnega zbora za obstanek niže gimnazije v Kranji ni predložilo svitli kroni in da bi se o tem moglo dalje pogajati le, ako bi se mestna občina ali dežela zavezala, priplačevati k troškom za gimnazijo — na dotični dopis se deželnemu sl. svetu odgovori, da deželni odbor ne devoli v to, da bi se plače učiteljev veronauka v ljudskih šolah prevzele na normalni šolski zaklad, in da o tem more sklepati le deželni zbor. — 7. in 10. marcija. Na dopis dež. sl. sveta je deželni odbor priterdil, da se Janez Jarm definitivno umesti za učitelja v Poljanah, novomeskega sl. okraja.

— **Slavna hranilnica Kranjska** je tudi letos razdelila: C. k. učiteljišču v podporo revnih učencev 100 gl.; I. mestni šoli 150 gl.; II. mestni šoli 250 gl.; za napravo učnih pripomočkov: a) Krainisch. Schulpfennig 100 gl.; Narodni šoli 100 gl.; nunski šoli tukaj 200 gl.; nunski šoli v Loki 100 gl.; evangelijski šoli v Ljubljani 200 gl.; varuštvo malih otrok (Kleinkinder-Bewahranstalt 200 gl.; ljudski deški šoli v Rudolfovem 100 gl.; podkovijski šoli tukaj 50 gl.; dekliški (mestni) šoli tukaj 100 gl.; ženskemu učiteljišču tukaj 100 gl.; godbini šoli filharmonijske družbe 200 gl.; dekliški šoli v Kočevji 50 gl.; zavetišču dečkom (Knabenasil) tukaj 200 gl.; šoli na Mahu 50 gl.; dekliški sirotišnici tukaj 100 gl.; gimnaziji v Rudolfovem 100 gl.; realki v Ljubljani 200 gl.; gimnaziji 200 gl.; gimnaziji v Kočevji tudi 100 gl. v podporo revnim učencem po teh šolah.

Javna zahvala.

Slavna hranilnica je tudi letos „Narodni šoli“ za nakupovanje učnih pripomočkov blagodušno podelila svoto 100 gld. Za ta cenjeni dar najtoplejšo hvalo izrazuje

Odbor „Narodne šole“.

— **Zopet novi cerkveni napevi.** Pri M. Gerberji v Ljubljani dobi se za 50 novcev zvezek lepih napevov, ki jih je dal na svitlo g. P. Angelik Hribar za postni in velikonočni čas. Izmed 16 napevov jih je 5 za križev pot, 5 pa družih postnih, recimo: Sedem besedi Jezusovih; Sveti križ; Počešenje sv. peterih ran Jezusovih; Duša najde Jezusa v terpljenji; O grešnik, serce zdaj odpri; dalje so velikonočne, in sicer: 1. Jezus premagavec groba; 2. Zveličar naš je vstal iz groba; 3. Skalovje groba se razgane; 4. Velika noč se zasvetli; 5. Zveličar gre iz groba. Konečno je pridejana pesen za »Sveto leto«. Priporočali smo v 3. listu let. l. »Tovariša« Sattner-jeve napeve. Tu imamo priliko, zahvaliti se drugemu jako marljivemu skladatelju, da nas je obogatil s cerkvenimi muzikalijami, ki se vredno uverstiti smejo mej godbene proizvode naše prerodujoče se cerkvene glasbe. Napevi so za sopran, alt, tenor in bas vglasbeni pravilno, prosto, v pobožnem cerkvenem duhu. Porok temu je izjava preč. knjezoškofijstva in redovnega predstojništva, ki ste po cenzuri privolili, da se napevi na svitlo dajo. Ni toraj dvomiti, da ne bi tudi orgljavci odobraval napevov, zlasti ako bodo skerbili zato, da se na tanko po glasovih prepevajo, ker le tako morajo ono sverho doseči, ki jo dan danes stavijo cerkvene terjatve do muzikalij božji službi namenjenih in ki je vodila skladatelja pri njegovem jako marljivem delu. Naj donša to zaslužen priporočilo obilni vspah tudi v materijalnem obziru, ker je čisti dohodek namenjen hiralnici in sirotišnici. Prodanih je že 80 iztisov, kar je temu izdanju naj bolje priporočilo in nesebičnemu skladatelju dobrodejno priznanje.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V šolskem okraji Postonjskem: Na Irazredni šoli v Sturiji, učit. služba, l. p. 500 gld. in stanovanje, postranskega zaslužka 200 gld.; krajnemu šl. svetu do 13. aprila.

V šolskem okraji Kamniškem: Na Irazredni šoli v Krašnji, učit. služba, l. p. 450 gld. in stanovanje; krajnemu šl. svetu do 15. aprila.

Vsak po svoje. Vse dežele in mesta, vsi tergi in sela, vradnije in šole, zbirališča in društva se pripravljajo, da bi dostojno praznovali cesarjevo sreberno poroko, tedaj tudi slovensko učiteljsko društvo ne more in noče zaostajati, marveč hoče tudi po svoje praznovati ta vsem narodom Avstrije pomenljiv in važen dan. Pri gosp. Milicu se tiska brošura, ki jo je sestavil čitateljem „Učit. Tov.“ dobro znan marljiv pisatelj. Knjiga bode izšla konec tedna, zanesljivo do 8. t. m. kake dve poli in pol v osmerki, in to knjigo hoče na svitlo spraviti slovensko učiteljsko društvo. Cena jej bode primerna; na tanko še nismo določili, ker ne vemo, koliko nas bodo stale podobe. — Slavne šolske oblasti pa bodemo naprosili, da bodo to knjižico priporočali slovenskim šolam, za katere je tudi pisana. Prijatelji, tovariši in rodoljubje, podpirajte nas! Bog.

Današnjemu listu je pridjana muzikalna priloga.

Odgovorni vrednik: **Matej Močnik.**

Tiskar in založnik: **J. R. Millo.**